18.2.2026

Uudenmaan liitto

Asiantuntijalausunto valtionavustusten myöntämisestä, käytön valvonnasta ja tuloksellisuuden arvioinnista Uudenmaan liitossa

Valmistelija: Tuomas Aejmelaeus, Johtava tarkastaja

Vastuujohtaja: Eero Venäläinen, Aluekehitysjohtaja

Kiitämme mahdollisuudesta päästä kuultavaksi Eduskunnan tarkastusvaliokuntaan liittyen valtionavustusten myöntämiseen, käytön valvontaan ja tuloksellisuuden arviointiin. Tämä asiantuntijalausunto keskittyy erityisesti valtionavustusten käytön valvontaan Uudenmaan liitossa.

Ohjelmakaudelle 2021–2027, Uudenmaan liittoon on sijoitettu Etelä-Suomen osalta neljä Euroopan alue- ja rakennepolitiikan rahoitustehtäväkokonaisuutta.

1. Koordinoiva välittävä toimielin Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelmassa

2. Interreg-ohjelmien kansallinen vastinrahoitus

3. Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen määräraha

4. Valvoja eräissä Interreg-ohjelmissa

Tehtäväkokonaisuuksiin 1–3 kuuluu tuen myöntäminen, tuen maksaminen, varmentaminen sekä korjaavat toimenpiteet kuten takaisinperinnät. Edellä mainittuihin tehtäviin liittyvät päätökset tehdään Uudenmaan liitossa. Koordinoivana välittävänä toimielimenä (1) Uudenmaan liitto vastaa viiden Etelä-Suomen maakunnan alueen hankepäätöksistä. Valvoja-tehtävä (4) koostuu yksinomaan tarkastamisesta, johon ei kuulu vastuuta päätösten tekemisestä.

Tehtävien välistä mittakaavaa havainnollistaakseen välittävän toimielimen roolissa (1) vuonna 2025 tehtiin 222 rahoituspäätöstä ja 628 maksatuspäätöstä. Interreg-ohjelmien kansallisen vastinrahoituksen (2) osalta tehtiin 47 rahoituspäätöstä ja 59 maksatuspäätöstä. Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen määrärahasta (3) tehtiin 76 rahoituspäätöstä ja 46 maksatuspäätöstä ja Interreg-valvontaan (4) kuuluvia tarkastuksia tehtiin 315 kappaletta.

On huomion arvoista, että tehtäväkokonaisuuksissa 1 ja 3 maksatuspäätöksiä edeltää raportoitavien kustannusten tukikelpoisuustarkastus. Siten vuonna 2025 Uudenmaan liitossa tehtyjen Euroopan alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanoon liittyviä tarkastuksia tehtiin 989

kappaletta. Kun määrään laskee mukaan paikan päällä tehtävät varmennukset (18 kpl) välittävän toimielimen roolissa (1), niin tarkastusten kokonaismäärä ylittää tuhannen.

Rahoituspäätösten ja tarkastusten välinen suhde perustuu siihen, että monivuotisille hankkeille tehdään lähtökohtaisesti yksi rahoituspäätös, mutta tarkastettavia väliraportteja on useita. Tyypillisesti hankkeet raportoivat 6–12 kuukauden välein.

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelman (1) ja Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen (2) hankkeiden tuloksellisuutta arvioidaan indikaattoreilla, jotka ovat ennalta strukturoituja mittayksiköitä. Indikaattorit kvantifioivat hankkeiden tuloksia ja tekevät niistä vertailukelpoisia. Indikaattoreiden oikeellisuutta ja laatua arvioidaan analyyttisesti hankkeiden väliraporttien yhteyksissä. Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelmassa (1) indikaattorien laajempaa tarkastusta tehdään paikan päällä suoritettavilla varmennuskäynneillä, jolloin indikaattorin taustalla olevat tiedot ja niiden jäljitysketjut pyydetään nähtäville.

Väliraporttien tarkastukset ja paikan päällä tehtävät varmennuskäynnit ovat keskeisimmät tukien käytön valvontaan liittyvät toimet Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 (1) ja Interreg-ohjelmien (4) osalta. Välittävänä toimielimenä (1) Uudenmaan liitto on tehnyt data-analyysin merkittävimmistä riskeistä, jonka pohjalta on rakennettu riskiperusteinen menojen varmentamisen metodologia. Metodologia on tarkastusprosessi, jossa tarkastusresurssit kohdennetaan systemaattisesti riskisimpiin kohteisiin. Riskisimpiä kohteita uudelleenarvioidaan juoksevasti hylkäysdatan perusteella. Metodologian rakentamisen ja käyttämisen lähtökohta on riskiperusteisuus ja resurssien tehokas käyttö. Työ- ja elinkeinoministeriö on suorittanut ohjaus- ja valvontakäynnin sekä arvioinut välittävän toimielimen riskienhallinnan prosesseja 1/2026. Paikan päällä saatu palaute riskienhallinnan prosesseista oli lähtökohtaisesti positiivista.

Interreg-ohjelmien tarkastustehtävissä (4) ohjelmien hallintoviranomaiset vastaavat riskiperusteisen menojen varmentamisen metodologian rakentamisesta ja päivittämisestä. Uudenmaan liiton tarkastajilla on ollut mahdollisuus kommentoida eräiden Interreg-ohjelmien metodologioiden päivityksiä. Interreg-ohjelmissa hyväksi havaittuja riskienhallintamenetelmiä on pystytty hyödyntämään merkittävästi välittävänä toimielimenä Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelmassa.

Edellisellä ohjelmakaudella 2014–2020 yleisimmät tarkastuksissa havaitut hylkäykset liittyivät virheellisillä määrillä raportoituihin kustannuksiin, väärissä kustannuslajeissa raportoituihin kustannuksiin sekä hankkeiden kannalta epärelevantteihin kustannuksiin. Keskimääräisesti arvokkaimmat hylkäykset ovat johtuneet puutteellisista hankintamenettelyistä sekä kaksinkertaisesta rahoituksesta.

Nykyisellä ohjelmakaudella 2021–2027 havaitaan vastaavia haasteita. Yleisimmät virheet liittyvät tuen saajien huolimattomuuteen tai raportointiteknisiin ongelmiin. Euromääräisesti

merkittäviä hylkäyksiä tehdään puutteellisista hankintamenettelyistä. Kaksinkertaisen rahoituksen riski on merkittävä mutta sen laajamittainen todentaminen on vaikeaa. Nykyisellä ohjelmakaudella sovellettava hallinnon yksinkertaistamisperiaate on tuonut mukanaan kuitenkin uusia riskejä. mm. yksinkertaistetut kustannusmallit, joissa esimerkiksi kiinteää tuntipalkkaa sovelletaan koko hankeajan projektityöntekijöille, on useissa hankkeissa laskettu väärin. Osasyynä siihen voi olla säännösten monimutkaisuus ja vaikeaselkoisuus (mm. erilaisia vuosikäsitteitä sekä monitulkintaisia laskukaavoja). Väärin tai perusteettomasti laskettu tuntitaksa voi pahimmillaan johtaa merkittäviinkin takaisinperintöihin, jos se huomataan vasta hankkeen loppupuolella.

Vaikka petosten tunnusmerkkien tunnistamista tarkastustoiminnassa jatkuvasti kehitetään, voidaan petosriski tulkita matalaksi. Uudenmaan liiton tarkastamien hankkeiden hanketoteuttajat ovat pääosin julkisia toimijoita, joista monet hakevat uudelleen rahoitusta edellisen hankkeen päätyttyä. Julkisilla toimijoilla ei ole havaittu olevan laajempaa insentiiviä petoksille. Lisäksi julkisten toimijoiden koko, järjestelmät ja prosessit, sekä niiden auditointi saattavat pienentää petosten toteuttamisen mahdollisuuksia.